

Święty Jan Nepomucen w kulturze krajów Grupy Wyszehradzkiej

Uzupełniające dane
Dr Cséby Géza PhD

Absztrakt: A Visegrádi négyek minden nemzete hasonlóképpen tisztelgnek Nepomuki Szent János a cseh nemzet, a gyónási titok mártírja, a hajósok, halászkok, hidak, stb. védőszentje előtt. Tiszteletére templomokban, utak mentén, folyók partján, hidak mellett számos szobrot emeltek.

Valószínűleg politikai okokból, IV. Vencel cseh király parancsára megkínózták, majd testét a Moldva folyóba dobták. Tiszteletét az is jelzi, hogy számos legenda, történet maradt fenn róla.

Kulcsszavak: Nepomuki Szent János, IV. Vencel, Bajor Zsófia, Mária Terézia (Habsburg)

Abstrakt: Każdy naród z Grupy Wyszehradzkiej jednakowo silnie czci świętego Jana Nepomucena, męczennika, patrona Czech, a także szczerzej spowiedzi, żeglarzy, rybaków, mostów, itd. Jego wizerunek odnajdujemy nie tylko w kościołach. Wiele posągów ustawionych jest przy drogach, rzekach oraz na mostach.

Prawdopodobnie z powodów politycznych, na rozkaz króla czeskiego Wacława IV. Luksemburskiego, był torturowany i wrzucony do Wełtawy. Otoczony jest wielkim szacunkiem i czcią, na co wskazuje fakt, że przetrwało o nim wiele opowieści i legend.

Słowa kluczowe: Jan Nepomucen, Wacław IV Luksemburski, Zofia Bawarska, Maria Theresa von Habsburg.

Węgry, Czechy i Słowacja oraz Polska (dokładniej: część Polski tj. Małopolska-Galicja) - obecne kraje Grupy Wyszehradzkiej - leżały w granicach Cesarstwa Austriackiego, tworząc zjednoczone imperium. Obszary te charakteryzowały się odmiennym akcentem polityczno-gospodarczym. Przez 51 lat, od 1867 roku aż do zakończenia I Wojny Światowej i rozpadu w 1918 roku, to państwo związkowe nosiło nazwę Monarchii Austro-Węgierskiej. Była to wielonarodowa monarchia konstytucyjna. Stanowiło jedno najpotężniejszych mocarstw w owym czasie.

Nie jest czymś nadzwyczajnym wydarzeniem, że w kulturze, etnografii, muzyce, literaturze, w architekturze, a nawet w legendach te narody mają bardzo podobny aspekt. I właśnie każdy z tych narodów ma swoich świętych, których umieszcza na ołtarzach. Są wszakże święci, którzy są kultem o różnym nasileniu w poszczególnych krajach.

Taką postacią nadzwyczajną jest *święty Jan Nepomucen*. To męczennik, patron Czech, szczerzej spowiedzi, dobrej sławy, tonących, rybaków, żeglarzy, „opiekun” mostów oraz orędownik przed powodzią. Jest również patronem prawników, sędziów, nauczycieli i dziennikarzy, czyli przedstawicieli tych zawodów, w których rolę szczególną odgrywa prawda (MKL 2000: 607). Został również patronem Banatu.¹ Według tradycji ludowej był świętym, który chronił pola i zasiewy zarówno przed powodzią, jak i suszą. Czytałem żartobliwe, choć pewnie nie do końca prawdziwe stwierdzenie: „można sądzić, iż czuwa nad tymi, którzy za dużo mówią i nie potrafią utzymać języka za zębami, czyli nad kobietami, przewodnikami bądź politikami”.²

---

¹ Po węgiersku Bánát lub Bánság (region geografoczo-historyczny, leży na południowo-wschodniej części Kotliny Panońskiej)

² <http://roztocze.it.home.pl/roztocze/texts/oso001.htm> (2019)

Praga. Most Karola

Dlatego też figury Jana Nepomucena można spotkać prawie wszędzie, bardzo często przy drogach w sąsiedztwie mostów i rzek; ale również na placach publicznych i przykościelnych oraz na rozstajach dróg w małych kapliczkach, w niszach domów. Obdarzony jest jednakowo dużym kultem w całej Europie Środkowej.³

Był świętym epoki baroku. W upowszechnianiu jego kultu największą rolę odegrali w XVIII wieku jezuita w krajach *Habsburgów*. Ten kult rozpowszechnił się w miastach, gdzie przeważała ludność niemiecka i takich, które były silnymi ośrodkami jezuickimi; takimi jak Buda, Székesfehérvár, Bańska Bystrzyca (Besztercebánya), Temeszwar (Temesvár – Timișoara). Może dla tego warto się odnieść do źródła jezuickiego, który najlepiej w owych czasach opisuje historię duchownego. To dzieło jezuita *Bohuslav'a Balbín'a* (1621-1688) pt. „*Vita b.*

---

³ Musimy naznaczyć że w niektórych źródłach piszą o drugim kanoniku pod tym samym nazwiskiem, którego król Wacław również kazał stracić. In: Szentek élete az év minden napjára. Budapest, 1995. (dalej zwany: Szentek élete, 1995) p. 296 ; W *Annales Bohemorum* autor Wacław Hajek napisał, że istniało dwóch Janów z Nepomuka i obaj zostali zamordowani przez czeskiego króla. Pierwszy był spowiednikiem żony, a drugi, jako stronni arcybiskupa, poparł jego wybór na opata bogatego opactwa Kladrubach. = Grzegorz Schmidt: Kowarskie wątki w Pradze = <http://naszesudety.pl/svaty-jan-nepomucky.html> (2019) (dalej zwany: Grz. Schmidt, 2019) ; Jednak na to uspakajających danych nie mamy. (In: Archiw katolicki = <https://archiv.katolikus.hu/szentek/0516.html>) (2019)

Joannis Nepomuceni martyr” (Żywot błogosławionego Jana Nepomucena męczennika), wydane w roku 1680 (Schmidt 2019).

Prawdziwy kult świętego rozprzestrzeniła *Maria Teresa*. Na skutek jej wiary - głęboko wierząca i lojalna wobec dworu arystokracja swoim potomkom często daje na chrzcie imię Jan Nepomucen (Nepomuk). Tak jest na przykład z rodziną węgierskich hrabiów *Zichy* którzy nawet w XIX wieku kontynuują tę tradycję (Zichy Nepomuk János 1834-1916). Podobnie w rodzinie hrabiowskiej *Serényi* (Serényi Nepomuki János 1776-1854, Serényi Nepomuki János 1899-1978) (MNDA 2019). Tu warto wspomnieć, że poeta węgierski, zastępca palatyna, naczelny wódz armii Habsburgów, hrabia *István Koháry*, siebie i całą swoją rodzinę ofiarował w opiekę Janowi Nepomucenowi (Szilárdfy 1993: 203-213). Jezuita, arystokrata, kościół, mieszkańcy miast i wsi stawiali pomniki i kapliczki ku czci Nepomucena. Liczba figur świętego znacznie wzrastała. (Bálint I. 1997: 374-375). W całej Europie Środkowej wzniesiono liczne świątynie pod wezwaniem Jana Nepomucena.

Warszawa. Plac Trzech Krzyży (XVIII w.)

Pierwszy pomnik Jana Nepomucena postawiony został na Moście Karola w Pradze (1683). Autorem rzeźby był *Jan (Johann) Brokoff* (1652-1718), urodzony w Spiskiej Sobocie a zmarły w Pradze. Brokoff jest uważany za prekursora stawiania popularnych Nepomuków. Pod monumentem znajduje się płaskorzeźba, której dotknięcie sprawia spełnienie życzeń. Na Węgrzech pierwszy pomnik został umieszczony w koronacyjnym mieście Székesfehérvár, w roku 1705 czyli na wiele lat przed kanonizacją Jana Nepomucena.

Rzeźbiarzami byli *Michael Kuglmann* i *György Glaser* kamieniarze (SzSz 1931: 3). Pomnik ten kazał postawić austriacki generał *Heinrich Mathäus Urli*, dowódca wojskowy (Varga 2008; Szilárdfy 1993), na cześć zwycięstwa nad żołnierzami *Rákóczy’ego* co w rzeczywistości było zwycięstwem nad węgierskim powstaniem o niepodległość.⁴ Podobnie w Polsce, gdzie najstarszy pomnik z 1701 roku znajduje się w Wierzbnie na Dolnym Śląsku. W miejscowości Leles (Powiat Trebišov) spotkamy jeden z najstarszych mostów gotyckich na Słowacji. Na tym moście aż do roku 1848 stały dwie figury: świętego Gotarda (*Gotard z Hildesheim*) oraz świętego Jana Nepomucena. Odnajdujemy wizerunki świętego namalowane na murach i wnętrzach domów, kościołów. W Orawce stoi kościół pod wezwaniem świętego Jana Chrzciciela. Jest jednakowo uznawany i czczony zarówno przez Polaków, jak i Węgrów. Ta perła drewnianego budownictwa z XVII wieku jest zdobiona niezwykle polichromiami. Tuż przy wejściu umieszczony jest wizerunek Jana Nepomucena (podpis: S. Ioannes Nepomuk) w układzie i stroju tradycyjnym i typowym (Trajdos-Pieńkowska 1999: 56). Najwięcej figur znajduje się w Czechach i na terenie dawnych Austro-Węgier, na Dolnym i Górnym Śląsku oraz Ziemi Kłodzkiej. W Polsce znajduje się ponad 3700, a na terenie obecnych Węgier kilkaset Nepomuków, czyli rzeźb przedstawiających świętego z jego atrybutami (Schmidt 2019). Liczba jego wizerunków rzeźbiarskich w samej Europie szacowana jest na trzydzieści tysięcy. Prawdopodobnie najmonumentalniejszy pomnik na Węgrzech znajduje się w Mosonmagyaróvár (1744) z postaciami ubocznymi oraz z reliefami pokazującymi sceny z życia Jana Nepomucena. Po rozpadzie Imperium Habsburgów kult świętego upadł. Jednak w owych czasach też stawiano posągi męczennikowi. Nawet i dziś są zamówienia. Wynikiem tego jest na przykład nowoczesny posąg Jana Nepomucena wyrzeźbiony przez młodego rzeźbiarza węgierskiego *Sebestyén’a Markolt’a* (1979-), w II dzielnicy Budapesztu. Pomnik ten został poświęcony w roku 2011. W Głogowie został przekazany również nowoczesny pomnik w roku 2003, który jest dziełem artysty rzeźbiarza *Dariusza Maściucha*.

W ikonografii święty przedstawiany jest w stroju kapłańskim, w sutannie, rokiecie, birecie. W ręku palma męczeńska; krucyfiks, niekiedy trzyma palec na ustach, symbol zachowanej tajemnicy spowiedzi. Spotykamy pomniki na których Jan Nepomucen otoczony jest aniołkami, ale nie on, tylko jeden z aniołów trzyma palec na ustach (Poznań, Wrocław, Keszthely, Rajka, Bańska Szczawnica, Svatý Kopeček, itd.).

Kim był święty Jan Nepomucen, najbardziej znany święty i męczennik kościoła katolickiego w Środkowej Europie?

Jan czy *Johanek z Pomuka* (nazwisko rodzinne: *Wolfflin* lub *Wölflein*) urodził się między 1340 a 1350, w miasteczku Pomuk (dziś: Nepomuk) koło Pilzna, w rodzinie niemiecko-czeskiej. Z jego dziecięcych lat prawie nie mamy żadnej informacji. Około 1380 przyjął święcenia kapłańskie i został kanonikiem przy katedrze św. Wita, Waclawa i Wojciecha na Hradczanach. Studiował prawo kanoniczne w Pradze i Padwie. Jako wikariusza arcybiskupa praskiego i znanego kasnodzieja, król czeski *Wacław IV. Luksemburski* wezwał go na dwór królewski aby został spowiednikiem *Zofii Bawarskiej*, drugiej żony władcy (White 1993: 116). Na podstawie legend, Wacław IV. po jednym nieudanym zamachu chciał wiedzieć co spowiadała się jego żona. Ponieważ Jan Nepomucen nie zdradził spowiedzi, król kazał go torturować. Niektóre źródła podają, że sam król własnoręcznie przypalał go pochodniami. Po torturach zaklebowali mu usta, ciało zostało linami przywiązane w kółko i wrzuczone do Wełtawy (White 1993: 117). To potwierdza rektor uniwersytetu we Wiedniu *Thomas Ebendorfer von Haselbach* (1388-1464) kiedy pisze. „*Wacław spowiednika żony, Jana, magistra teologii kazał utopić w Wełtawie. A to dla tego, bo z jednej strony Jan powiedział że tylko ten jest godny zostać królem, kto dobrze żądzi, a z drugiej strony bo rzekomo nie chciał złamać tajemnicę spowiedzi.*” (Szentek 2002: 255) Po śmierci świętego cudowne promieniowanie wskazał królowej gdzie został zamordowany (dla tego na wizerunkach Jan Nepomucen często pojawia się z gwiazdami). Druga legenda mówi, że poziom wody we Wełtawie po śmierci męczennika, był taki niski, że łatwo było znaleźć zwłoki (MKL 2000: 607).

Po śmierci Jana, arcybiskup praski udał się do Watykanu i opowiedział papieżowi *Bonifacemu IX* o męczeńskiej śmierci swojego wikariusza. Już w tych czasach powstały oskarżenia kierowane przeciwko królowi czeskiemu, a Jana z Pomuka, raczej Nepomuka nazywali jako „*Saint Martyr*” (Schmidt 2019). Jednak dość późno, dopiero 31 maja 1721 roku papież *Innocenty XIII* uznał Jana za błogosławionego, a 19 marca 1729 błogosławiony Jan został wystawiony na ołtarze już jako święty przez kolejnego papieża, *Benedykta XIII*

---

⁴ Powstanie *Rákóczy’ego* – antyhabsburska insurekcja na Węgrzech w latach 1703-1711, której inicjatorem i głównym przywódcą był magnat, książę Franciszek II *Rákóczy*.

(Szentek 2002:254).⁵ Przed wyświęceniem otworzony został grób świętego Jana i zanotowane zostało że ciało zupełnie spróchniało, kości jednak były dobrze zachowane i z sobą złączone a język, jakby świeży, był całkowicie różowy jak w jego życiu (Élő kövek XIII/5: 1). Więc język umieszczono w artystycznym relikwiarzu i przechowany jest w katedrze praskiej. Odnosi się do tego stosowna modlitwa:

*Święty Janie, coś zmarł w męce,
trzym nad nami swoje ręce,
by nam Bóg dał, co dał Tobie,
by nasz język nie zgnił w grobie.*⁶

Interesująca wydaje się być informacja, że postulatorem w procesie kanonizacyjnym Jana Nepomucena był biskup *Michael Friedrich* z rodu *Althann*, która rodzina hrabiowska cieszyła się osobistym zaufaniem austriackiego monarchy (Szilárdfy 1993: 203).⁷

Prochy Jana znajdują się w katedrze praskiej, pod wezwaniem świętego Wita na Hradczanach. Według jednego źródła ciało męczennika najpierw zostało pochowane przy kościele Świętego Krzyża a potem dopiero przewieziono ciało do katedry praskiej. Wiemy że w roku 1619 na krótko kalwini przejęli katedrę i zniszczyli wnętrze oraz grób Nepomucena (Schmidt 2019). Drugi, już obecny grób Jana Nepomucena w katedrze, jest dużą, piękną, barokową kompozycją ze srebra o wysokości 5,3 metra (1736). Zaprojektował wiedeński architekt *Joseph Emanuel Fischer von Erlach* (1693-1742). Wykonał wiedeński złotnik *Johann Joseph Würth* ze srebra z Banskiej Štiavnicy (po węgiersku: Selmecebánya) (Szilárdfy 1993: 211). Nad grobowcem baldachim podtrzymują cztery srebrne anioły ufundowane przez cesarzową Marię Teresę w roku 1771. Twórcą tych aniołów był złotnik z Malej Strany (Praha) niejaki *Ignacy Novak* (Poche 1980: 260).

Powody starcia między Janem Nepomucenem a królem Wacławem prawdopodobnie były jednak inne. Nie mamy dostatecznie pewnych informacji na temat, że był spowiednikiem królowej.⁸ Ważnym celem kanonika była ochrona praw kościelnych, które czasem bardzo energicznie reprezentował. Współcześni krytycy oskarżali go o to, że nadmiernie zajmował się dobrobytem kościoła.

Patrząc z innego punktu widzenia musimy jednak spojrzeć na tamtejsze historyczne czasy. Ruch religijny *Jana Husa*,⁹ który powstał i rozpowszechnił się w całym kraju czeskim, też się przyczynił do kultu świętego Jana Nepomucena. Wiemy że Wacław i jego druga żona Zofia wspierali Husa. Niektóre źródła mówią o tym, że kult i kanonizacja Jana Nepomucena była świadomym atakiem na husytyzm, na reformację którym kierowali i wykorzystywali wyniki zakonnicy od *Ignacego Loyoli* (Szentek 2002: 256 ; Schmidt 2019). To pojęcie może wzmacniać fakt, że kontrreformację i kult Jana Nepomucena mocno wspierała katolicka rodzina Habsburgów. Powodem niełaski mogło być jeszcze, że jako wikariusz generalny arcybiskupa praskiego Jana z Jenštejna (*Johann von Jenstein*), popierał swojego przełożonego, który niezgodnie z wolą króla zatwierdził opata dla klasztoru w Kladrubach. Nie możemy pominąć faktu, że król czech w tych czasach podziału Christianitas popierał anty-papieża w Awinionie, gdy tymczasem arcybiskup praski popierał papieża w Rzymie, podobnie jak Jan Nepomucen. To też wskazuje na możliwe dowody starcia między królem a kapłanem – prztypuszcza autor witryny internetowej parafii pod wezwaniem św. Zygmunta w Słomczynie.¹⁰

Wiele lat minęło, ale prawie przez cały czas dochodziło do kolizji opinii. W końcu w roku 1961 Watykan uznał, że męczeńska śmierć spotkała świętego z przyczyn politycznych, a nie z powodu zachowania tajemnicy spowiedzi. O tym pisze *Enciclopedia Britannica* oraz *Ephemerides Liturgicae* (Schmidt 2019).¹¹ Tak kronika

⁵ Zobacz też: <http://naszesudety.pl/svaty-jan-nepomucky.html> (2019)

⁶ Cytuje: <http://roztocze.it.home.pl/roztocze/texts/oso001.htm> (2019)

⁷ Michael Friedrich von Althann (po węgiersku: Althann Mihály Frigyes) hrabia, teolog, biskup ordynariusz Vác od 1718 roku, kardynał, polityk, wicekról Neapolu w latach 1722–1728. Urodził się 20 lipca 1682r. w Kłodzku, zmarł 20 czerwca 1734 r. w Vác.

⁸ O tym pisze m. i.: <https://archiv.katolikus.hu/szentek/0516.html> (2019)

⁹ Nie tylko na husytyzm, ale na reformację również.

¹⁰ <http://www.swzygmunt.knc.pl/SAINTs/HTMs/0521stJOHNNEPOMUCENEmartyr01.htm> (2019)

¹¹ Oryginalny dokument przekazał: Congregatio rituum. ; Saint John of Nepomuk. "The Austrian chronicler Thomas Ebendorffer's account that John was killed for refusing to reveal to the king the confessions of his

wspomnianego wcześniej Thomasa Ebendorfer von Haselbacha została zakwestionowana. Ciekawe, że w najnowszym wydaniu, składającego się jedenaście tomów *Lexikon für Theologie und Kirche* nie znajdziemy tego wydarzenia, oświadczenia (Lexikon für Theologie und Kirche, Freiburg, 1993-2001).

Jednak Europa Środkowo-Wschodnia w tym narody obecnych krajów Grupy Wyszehgradzkiej przyjęli do serca wspólnego świętego Jana Nepomucena, w pierwszym rzędzie jako księdza-męczennika który dochował tajemnicę spowiedzi. Istnieje wiele legend przekazywanych ustnie, bardzo liczne cuda, obyczaje i przesady wiążą się z jego postacią. rzędzie, z pompą otaczały święte ciało.¹²

Alena Ježková czeska dziennikarka, pisarka oraz specjalistka od public relations cytuje obszerniej opowieść o grobie i o srebrnych świecznikach (lamp): „Grób świętego Jana Nepomucena zdobią wspaniałe srebrne lampy, ale ongiś pośród nich była także złota. Zdarzyło się że złotnik, który ją sporządził, nie z własnej winy popadł w nędzę, a wierzyiele chcieli go wtrącić do więzienia. Zrozpaczony nie widział, do kogo mógłby się zwrócić o pomoc. We śnie ukazał mu się św. Jan Nepomucen i poradził, aby poszedł w nocy do świątyni, do jego grobu. Stamtąd niech zabierze złotą lampę, którą zrobił, a z uzyskanych pieniędzy wyrówna długi. Złotnik nie chciał tego uczynić, ale gdy sen powtórzył się trzeci raz, poszedł do grobu świętego. Skoro tylko przykłąknął, lampa sama zaczęła opadać coraz niżej i niżej, aż znalazła się w jego rękach. Złotnik zabrał ją przetopił i zrobił z niej tyle klejnotów, że mógł spłacić wszystkie długi. Poszedł do świątyni podziękować świętemu za pomoc, a gdy zbliżył się do grobu, oniemiał: złota lampa wisiała tam, jak gdyby nic się nie wydarzyło. Kiedy wzbogacił się na nowo, z wdzięczności zrobił lampę jeszcze piękniejszą, aby powiesić przy grobie świętego. I patrzcie: tamtej złotej lampy nie było. Znikła, aby zrobić miejsce dla tej nowej.”¹³

Jedna z legend węgierskich mówi, że kiedy odkopano szczątki Jana Nepomucena w katedrze praskiej, odnaleziono bardzo wiele klejnotów, cennieści. Z tego udało się odnowić katedrę i wybudować kościół w Pomuku we wsi rodzinnej Jana (Bálint I 1977: 383-384).

Student polski praskiego jezuickiego Clementinum *Krzysztof Słupski* nadepnął na kamień nagrobny Jana Nepomucena. To poskutkowało że okulał i nie mógł dosięść konia. Najczęściej spotykana jest legenda w Polsce o cudownym przypląnięciu figury (często kamiennej) w miejsce gdzie święty Jan radził ulokować swoją statuetę (np. Burakowo k. Łomianek, Gołąb nad Wisłą, Wczołów k. Zakliczyna, itd.).¹⁴

Według legendy, która jest znana na węgierskim obszarze językowym, w roku 1618 protestanci zajęli katedrę świętego Wita i chcieli usunąć ciało świętego. Jednak nie udało się, bo każdy grabarz który dotknął grób nagle zmarł (MNL 1980: 750).

W jednej wsi dziewczyna w województwie Heves na Węgrzech, na odpuszcie świętego Jana Nepomucena pod jego statuetą położyła wianek, który za rok znów zakwitł (MKL 2000: 609).

Czasem są i żartobliwe legendy. Takie znajdziemy w książce *Sándor'a Bálint'a* gdzie pisze, że w Tápé¹⁵ opowiadali, jeżeli ich Janek z Nepomuku usłyszy dzwon wzywający do mszy o północy to schodzi z cokołu i idzie na brzeg Cisy aby napić się z rzeki. Potem wraca na miejsce. Natomiast we wsi Bakonybél,¹⁶ jeżeli usłyszy dźwięk dzwonu w południe, to zdejmuje biret. Raz pobożny chłop ze wsi Herend w południu czekał na ten cud, ale nic się nie stało. Poszedł więc do klasztoru znajdującego się w Bakonybél, aby oskarżyć świętego. Tam go pocieszali, prawdopodobnie święty tym razem nie usłyszał bicia dzwonu, ale może jutro... (Bálint I 1977: 37)

Liczba opowieści o świętym jest bardzo duża, stąd też jako przykłady przytoczyłem tylko kilka legend. Rytuały związane z kultem Jana Nepomucena są różnorodne i częściowo zachowały się po dzień dzisiejszy. O tym bardzo obszernie pisze Sándor Bálint w dwutomowej już cytanej swojej książce pt. *Świąteczny kalendarz* (po węgiersku: Ünnepi kalendárium) (Bálint I 1977:370-386). Dowiadujemy się, że w święto Jana Nepomucena (16 maja) aż do dziś idą procesje, a przy pomniku Nepomucena składają wieńce i kwiaty. Te procesje odbywają się zazwyczaj w miastach i wsiach które znajdują się na brzegu czy w pobliżu jezior albo rzek. Świętowali w pierwszym rzędzie ci

---

wife, Queen Sophia, was officially declared false in 1961.” = Enciclopedia Britannica = <https://www.britannica.com/biography/Saint-John-of-Nepomuk> (2019) ; Ephemerides Liturgicae, Roma, 1961/75

¹² András Illyés (1637-1712) węgierski duchowny, doktor filozofii, rzymsko katolicki biskup ; jelesnapok.oszk.hu

¹³ Źródła: Alena Ježková: 22 Czech Legends (Práh, 2007) ; Alena Ježková: 33 moravských legend (Práh, 2009)

¹⁴ Obszerniej pisze o legendach i o obyczajach: <http://nepomuki.pl/nepomuk/obyczaje.htm> (2019)

¹⁵ Tápé kiedyś była samodzielną wioską, obecnie część miasta Szeged (Segedyn)

¹⁶ Wieś w woj. Veszprém. Znany zabytek stary klasztor benedyktyński.

ludzie, którzy byli przez zawód związani z wodą. Opisuje, jako przykład, procesję oraz przebieg święta w naddunajskim mieście Baja. Wynieśli z kościoła statuetkę świętego Jana i zanieśli z pochodniami i świeczkami na barkę która była ozdobiona kwiatami i zielonymi gałęziami. Na środku Dunaju przełożyli statułę na prom gdzie umieszczono na podwyższeniu. Koło świętego stali młynarze, przywódcy miejscy i kościelni. Kiedy wyruszył prom, za promem łodzie płynęły z pochodniami. To była „procesja wodna”. Po wylądowaniu promu, na końcu procesji zaczęło się ucztywanie. Grała muzyka, gotowali rybny gulasz. Czasem – kiedy była susza – nawet „wykopalili” świętego w wodzie. Po procesji i uczcie statułę cichutko zanieśli z powrotem do kościoła. Potem przez tydzień trwały spotkania modlitewne. Podobnie było w innych miejscach też na przykład w Mohács, Paks, Ercsi, Győr (Bálint I 1977: 379).¹⁷ Wieczorem w Duanharaszti¹⁸ każdy wierny na kwadratową deskę umocował zapaloną świecę i spuścił na wodę Dunaju. Płynęły te małe stateczki a ludzie śpiewali kościelne pieśni, modlili się aż do momentu wygasnięcia lub zniknięcia świec w trzcinie. Świece przypominały nocną, lśniąca Weltawę w dniu zamordowania świętego (MKL 1993: 609-610).

Postać świętego Jana Nepomucena jest dobrze znana w kulturze krajów Grupy Wyszehradzkiej, a także poza nimi. Niniejsze moje rozważania niech staną się przyczynkiem do uzupełnienia istniejących już opisów oraz literatury poświęconej naszemu wspólnemu świętemu.

Keszthely. Przed baziliką minor Karmelitów (1)

¹⁷ Mohács, Paks, Ercsi, Győr - miasta na Węgrzech.

¹⁸ Miasto na Węgrzech na brzegu Dunaju w woj. Pest.

Felhasznált irodalom

- MKL – *Magyar Katolikus Lexikon* V., Budapest, 2000
- Schmidt, Grzegorz: *Kowarskie wątki w Pradze*. = <http://naszesusdety.pl/svaty-jan-nepomucky.html> (2019)
- Archiw katolicki = <https://archiv.katolikus.hu/szentek/0516.html> (2019)
- MDA – *Magyar Nemzeti Digitális Archívum* -
[https://mandadb.hu/tetel/491013/Putnok es a Serenyi család A Gomori Muzeum kiállítási kalauza](https://mandadb.hu/tetel/491013/Putnok_es_a_Serenyi_csalad_A_Gomori_Muzeum_kiallitasi_kalauza) (2019)
- Szilárdfy Zoltán: *Magyar vonatkozások Nepomuki Szent János tiszteletében és ikonográfiájában* =
Művészettörténeti értesítő, 1993/3-4.
- Bálint Sándor: *Ünnepi kalendárium* I., Budapest, 1977
- SzSz – *Székesfehérvári Szemle*, 1931/6
- Varga Zoltán Zsolt: *A történet fonala* = Liget, 2008/2
- Trajdos, Tadeusz M. – Pieńkowska, Hanna: *Kościół w Orawce*. Kraków, 1999
- White, Kristin E.: *Szettek kislexikona*. Budapest, 1993
- Szettek élete* I. kötet Hatodik, bővített, átdolgozott kiadás. Budapest, 2002
- Élő kövek*. Rákoscscaba Főplébánia havilapja, XIII/5. (2014)
- Poche, Emanuel: *Prága művészeti emlékei*. Budapest, 1980
- Lexikon für Theologie und Kirche*. Freiburg, 1993-2001
- Enciclopedia Britannica*
- Ephemerides Liturgicae*, Roma, 1961/75
- Cibula, Vaclav – Bouda, Cyril: *Prágai mesék (Pražské pověsti)*, Bratislava, 1979
- Ježková, Alena: *22 Czech Legends*. Práh, 2007
- Ježková, Alena: *33 moravských legend*. Práh, 2009
- MNL – *Magyar Néprajzi Lexikon* III. K-Né, Budapest, 1980